SIDERA
ILLVSTRIVM ET SANCTORVM VIRORVM

QVI GERMANIAM PRÆSERTIM MAGNAM OLIM

GESTIS REBVS

ornarunt:

A NOCTE SVA RELVCENTES VINDICAVIT

VETERVM MSS. BENEFICIO

CHRISTOPHORVS BROWERVS
Societatis IESV presbyter.

ECCLES. XLIV.

Laudemus viros glorioſos & parentes noſtros in generatione ſua.

Cum Gratia & Priuilegio Sacr. Cæſar. Maieſt.

MOGVNTIÆ,

Ex officina Typographica IOANNIS ALBINI.

M. DC. XVI.

ELENCHVS
EORVM QVAE HOC LIBRO CONTI-NENTVR.

LECTO-

LECTORI
CATHOLICO ET ORTHODOXO.

NISI in ijs, quæ ſerò ac tardè moliuntur homines, inclitum interdum aliquid, & cuius perennaret fructus diuturnior, exiſteret, rectè horam duodecimam olim vitio datam nonnullis, obijci mihi poſſe diceres. Enimuerò M. Craſſum legimus cum Regem Deiotarum ſenecta grauem cerneret, vrbem nouam condere, non ſine cauillo reprehendiſſe, quod hora duodecima demum, id eſt, in extrema ætatis linea, ædificare inciperet. Ego verò ſub extremum Operis huius ad calcem decurrentis Lectorem meum ſalutare rogatus, cum ſciens eſſem, non ſolum in rerum natura, ſed in omni cœlo terrarumque ſolo, nihil eſſe homine præſtabilius, ac diuinius, ſerò me hoc quidquid eſt ſcriptionis elaborare & moliri, non exiſtimabam; quia ciuitates licet nouas non conderem, collapſas tamen inſtaurare, aut vacillantes & ſenio laſſas ſuſtẽtare, vel erigere, pro virili meo, adniterer. Nam, vt, qui legibus conſociatos homines, eiuſdem communione iuris deuinciunt, ciuitatem quandam conſti-

tuunt; ſic, qui ab imperiis iuſtis & poteſtatibus voluntates eorum ſeiungunt, eandem conuellere, & labefactare; quin ex hominibus feras efficere, certum eſt.

Multas magnaſque mercedes, aiebat quidam, laturos Philoſophos, ſi, quemadmodum Circe herbis & cantibus ſuis homines ilico in feras conuertebat, ita ipſi diſciplinarum vi, præceptorumque ſententia, ex feris homines facerent. Quæ muneris conditio, quam in arduo poſita ſit, tum totius humanæ vitæ ſcena docet, tum religionum nuper exorta varietas tanta, hominumque de fide diſſenſio, tum in omni ordine graduque implicata dulcedo voluptatis & quædam vitiorum ſcabies: quæ genus hoc noſtrum, diuino licet auctum animorum munere, non ſolum deprauat, ſed longè ſæpè multum abijcit infra belluas. Ariſtippum facto naufragio, narrant, cum Geometrica ſchemata fortè in littore deſcripta videret, exclamaſſe, hominum ſe veſtigia cernere; ſed veſtigia tantum: etſi in magni Cathai Regno iam audimus etiam Dei immortalis beneficio à puluere & radio veros homines excitari, qui pareant huic, quam ſupremus legislator tulit, cœleſti deſcriptioni; mentique diuinæ & præpotenti Deo ſe ſuaque ſubijciant. Cæterum, inter alias orbis noſtri ferales ruinas dum Magnæ Germaniæ buſta, & infames naufragorum ſcopulos mente circumluſtro, & temporum præteritorum memoriam replico, ſane acerba illa recordatio animi ægritudinem,

tudinem, & molestiam renouare solet, cum nouarum opinionum & pestiferarum clade non casus tantum magnos, & orbitates hominum importatas, sed sanctorum Virorum, quique de repub. Christiana præclarè meruerunt ita iacere afflicta vidi vestigia, vt nemo istic ea non tollere solum dignaretur, sed omnes certatim obrutum ire, & confundere cernerem, impudenter. Quo quidem tam pernicioso sectæ studio, quid aliud huius disciplinæ Magistri adipisci concupierunt, quam, vt suppresſis sanctorum virorum actionibus & vitæ præclarioris institutis, impunè non solum, quæ conceperant vitia, sed nouæ religionis exempla in Ecclesias infunderent. Quo lubentius certè opera à nobis data est, vt optimorum virorum, qui cum vitæ flore Germaniam olim à teneris adolescentem, & religionis Christianæ primis vix imbutam elementis, ad virtutis maturitatem perduxerunt, acta præclara, homines nostrates in manus sumerent, memoriaque repeterent, qua disciplina vitæque præceptis, nationem hanc imbuerint, qua morum luce, & religionis splendore collustrarint, vt vtriusque insigne quasi relinquerēt patrimonium dignitatis. Etenim, qui penitius eos introspexerit, sentiet in ijs vtique omnia mortalibus augustiora, & quiddam in ijs intuebitur diuinum; quo huius sæculi Nouatores cum se totos, omniaque sua pertentarint, & perspexerint, intelligent peruenire se non posse. Quippe quo propius à corporis obsequio indulgen-

tuunt; ſic, qui ab imperiis iuſtis & poteſtatibus voluntates eorum ſeiungunt, eandem conuellere, & labefactare; quin ex hominibus feras efficere, certum eſt.

Multas magnaſque mercedes, aiebat quidam, laturos Philoſophos, ſi, quemadmodum Circe herbis & cantibus ſuis homines ilico in feras conuertebat, ita ipſi diſciplinarum vi, præceptorumque ſententia, ex feris homines facerent. Quæ muneris conditio, quam in arduo poſita ſit, tum totius humanæ vitæ ſcena docet, tum religionum nuper exorta varietas tanta, hominumque de fide diſſenſio, tum in omni ordine graduque implicata dulcedo voluptatis & quædam vitiorum ſcabies: quæ genus hoc noſtrum, diuino licet auctum animorum munere, non ſolum deprauat, ſed longè ſæpè multum abijcit infra belluas. Ariſtippum facto naufragio, narrant, cum Geometrica ſchemata fortè in littore deſcripta videret, exclamaſſe, hominum ſe veſtigia cernere; ſed veſtigia tantum: etſi in magni Cathai Regno iam audimus etiam Dei immortalis beneficio à puluere & radio veros homines excitari, qui pareant huic, quam ſupremus legislator tulit, cœleſti deſcriptioni; mentique diuinæ & præpotenti Deo ſe ſuaque ſubijciant. Cæterum, inter alias orbis noſtri ferales ruinas dum Magnæ Germaniæ buſta, & infames naufragorum ſcopulos mente circumluſtro, & temporum præteritorum memoriam replico, ſane acerba illa recordatio animi ægri-

tudinem,

tudinem, & molestiam renouare solet, cum noua-
rum opinionum & pestiferarum clade non casus
tantum magnos, & orbitates hominum importa-
tas, sed sanctorum Virorum, quique de repub. Chri-
stiana praeclarè meruerunt ita iacere afflicta vidi ve-
stigia, vt nemo istic ea non tollere solum dignare-
tur, sed omnes certatim obrutum ire, & confunde-
re cernerem, impudenter. Quo quidem tam perni-
cioso sectæ studio, quid aliud huius disciplinæ Ma-
gistri adipisci concupierunt, quam, vt suppressis
sanctorum virorum actionibus & vitæ præclario-
ris institutis, impunè non solum, quæ conceperant
vitia, sed nouæ religionis exempla in Ecclesias in-
funderent. Quo lubentius certè opera à nobis data
est, vt optimorum virorum, qui cum vitæ flore
Germaniam olim à teneris adolescentem, & reli-
gionis Christianæ primis vix imbutam elementis,
ad virtutis maturitatem perduxerunt, acta præcla-
ra, homines nostrates in manus sumerent, memo-
riaque repeterent, qua disciplina vitæque præce-
ptis, nationem hanc imbuerint, qua morum luce, &
religionis splendore collustrarint, vt vtriusque insi-
gne quasi relinqueret patrimonium dignitatis. Et-
enim, qui penitius eos introspexerit, sentiet in ijs
vtique omnia mortalibus augustiora, & quiddam
in ijs intuebitur diuinum; quo huius sæculi Noua-
tores cum se totos, omniaque sua pertentarint, &
perspexerint, intelligent peruenire se non posse.
Quippe quo propius à corporis obsequio indulgen-

tiaq; diſcedunt, & religionis maiora dedecora quotidie ſuſcipiunt; hoc minus conſulta factaq; ſapientiſsimorum hominum aſſequentur. Iam vero, ſi eorũ memoriæ petulanter illudent; ſi ferociter in eos inſultabunt, annon ſe longiſſimè tunc & deprauatione conſuetudinis, & opinionum vanitate, non tantum à bonorum ſocietate & agnatione, qua teneri nolunt, ſed ab hominum inter ipſos coniunctione remouebunt? Iactent ſuos ipſi quantum volunt Reineccios, Goldaſtos, Fabricios, & vt in maiores pij videri volunt albentia vndique oſſa & librorum cadauera legant & ſublegant felices; meus ita certè ſenſus hic erit,

Denique vt in fabrica, ſi praua eſt regula prima
Omnia mendosè fieri atq́; obſtipa neceſſum eſt.

Ac ne vagetur ſermo longius, definietur ille cõmemoratione virorum illorum, quos conſequentes inde paginæ dabunt. Eos ſi nuncupatione ferè ſingulos propriâ, dedicaui, id Lector velim cupiditati vel ambitioni non adſcribas, ſi quidem, quod profiteri ſæpius volo, ampliſsimis huius noſtræ Prouinciæ Magnatum, ac Principum, Ordinibus; & ſi nequaquam par em illorum amplitudini, ac meritis, at pro noſtro tamen tenui ſtudio meritam gratiam, debitamque referre conati ſumus. Vale, Treuiris M. DC. XVI. ipſa luce Diuo Gregorio magno ſacra.

VITA

VITA S. GREGORI

VLTRAIECTENSIS ANTISTITIS ET ABBATIS,

DISCIPVLI S. BONIFACII, MAGISTRI S. LVDGERI

AB IPSO B. LVDGERO CONSCRIPTA.

NVNC PRIMVM EX ANTIQVIS MEMBRANIS Ecclesiæ Fuldensis ad Ecclesiasticam Historiam illustrandam publicè exposita:

OPERA ET STVDIO

R. P. CHRISTOPHORI BROWERI

Societatis IESV presbyteri.

Cum Gratia & Priuilegio Sacr. Cæsar. Maiest.

MOGVNTIÆ,

Ex officina Typographica IOANNIS ALBINI.

M. DC. XVI.

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

D. IOANNI SCHVVICARDO,

SANCTÆ SEDIS MOGVNTIACENSIS METROPOLITANO, SACRI ROMANI IMPERII PER GERMANIAM ARCHICANCELLARIO

PRINCIPI ELECTORI ET PATRONO BENEMERENTISSIMO.

MVLTA de S. Bonifacio, tum veteris, tum recentis memoriæ Scriptores eruditi, libris, publicisq; litterarum monumentis tradidere; quiq; vnus complexus ita sit omnia, vt è segete ad spicilegium, stipulam non reliquerit, inuentum, Illustrissime Princeps, puto neminem. Nam siue Sanctorum Cœlitum virtuti oratio par inueniri non potest, siue oblinione eorum memoria diu sepulta, & Dei beneficio è tenebris non rarò clariorem in lucem emergit, præclaros quotidie cernimus ingeniorum labores, & amissos recuperari, & obscuratos, meliore in lumine, ceu tabulas præclarè pictas, ad vsum iuxtà, ac delectationem, exponi. In his S. Ludgeri Commentarius, quem,

raro officij studio, laudato pietatis obsequio, de Præceptore suo S. Gregorio Traiectensi, & huius Magistro & educatore S. Bonifacio præco bonus elaborauit, arbitrij fecerim, esse aliorum, an censeri queat. Mihi interim cogitanti, cui hoc nobile par Sacerdotum, quod, S. Ludgeri stylo huc vsq; vitam retinuit, honoris caussa commendarem, ante primos, in primis occurristi Reuerend^me & Illustris^me Princeps Elector; non vt hæc qualiacunq; rudia, forte & inculta, in acceptorum paginam referres, sed, vt à S. Ludgero T. C. oblata, testimonium dicerent, multiplicis beneficentiæ, & liberalitatis iam pridem in Societatem nostram collocatæ. Quo igitur habitu animi nauigantes excipiunt, gemellum sidus turbante mari, hoc velim, Diuos hosce geminos, Illustris^me Septemvir, ad te venientes, hac parum amica Sanctis tempestate, benigne suscipias. Promitto, sponsore S. Ludgero, non oneri, sed ornamento; bono publico quoq; ad mores & vitam, vtiles gratosq; fore. Fuldæ anno MDCXIV. XXIV. August.

Celsitudini Vestræ
humillimè deuotus
Christophorus Brovverus.

SAN-

SANCTVS LVLLVS EPIST. XLV. INTER S. BONIFACII EPIST.

CLARÆ Christi Ecclesiæ lampadi luciferę, meoq; in doctrina diuinæ legis deuotissimo adiutori Gregorio: duplici presbyteratus Abbatisque honore, cum præcedente propriorum meritorum suffragio, decorato, Lullus extremus orthodoxæ matris, videlicet Ecclesię alumnus, immarcescibilis caritatis, in angulari lapide vtriusq; testamenti salutiferam salutem.

VITA S. LVDGERI EDITA C. VI. T. II. Surij. XXVI. Martii.

GRegorius discipulus, simulq; successor S. Martyris Bonifacij, Traiectinæ sedi in gradu presbyter præsidebat.

EIVSDEM VITA M. S. FVLD. C. IV.

LVtgerum parentes commendauerunt cuidam Gregorio, grandium meritorum viro, qui, &c. Traiectensi sedi presbyter, Episcopi vice, præerat.

CAP. V. IBIDEM. & in edita cap. VII.

ABBAS GREGORIVS
Prologo vitæ S. Svviberti Marcellino adscriptæ

GRegorius Episcopus Traiectensis, & Frisoniæ gentis prædicator eximius.

HVCBALDVS IN S. LEBVINO, Tom. V. Surij, XII. Nouembris.

LEbuinus, Traiecti reperit venerabilem virum, nomine Gregorium, ex nobili Francorum sanguine procreatum; à B. Bonifacio Archiepiscopo olim à pueritia enutritum, gradu Ecclesiastico presbyterum; sed tunc, pro tempore, Episcopalis officii in eodem castro vel etiam Parochia Vicarium.

TRITHEMIVS de Viris Illustribus, Lib. III. Cap. CCLXXXIV.

GRegorius ex Abbate Traiectensis Cœnobij, Episcopus ibidem, vir sanctissimæ conuersationis, doctor & prædicator egregius, multos sua doctrina populos conuertit ad Christum: Cuius virtutum insigne cum laude prædicatur: eius festũ agitur. 12. Kalend. Ianuarii.

GERARDVS NOVIOMAG. Catalogo Episcop. Vltraiectensium.

GRegorius à Bonifacio sanctissimo Præsule (qui & Maguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus fuerat) Vltraiectino populo in Episcopum ordinatus, quæ in opere Euangelico D. VVillibrordus & Bonifacius inceperant, impigrè perfecit: & plenus bonis operibus diem extremum clausit. Vltraiecti, in templo, quod IESV Saluatori sacrum est, sepultus.

HADRIA-

HADRIANVS BARLANDVS, in Catalogo eorundem.

ECclesia sic à VVillibrordo & Bonifacio, viris laudatissimis instituta, postea Gregorium habuit Antistitem.

MARTYROLOGIVM I. MOLANI. XXV. Augusti.

S. Gregorij Episcopi Traiectensis, atque Confessoris; qui fuit instructor S. Ludgeri, Episcopi Monasteriensis.

MOLANVS IBIDEM.

GRegorij Episcopi vita Vltraiecti ad sanctum Saluatorem, vbi quiescit, habetur scripta per discipulum, qui in prologo vocat Gregorium, Abbatem & Præceptorem suum ab infantia. Hunc autem esse S. Ludgerum Episcopum, ipsius vita loquitur. Cap. xxxi. vbi hæc verba recitantur: Composuit & libellum de vita suorum quondam doctorum, venerabilium æque Sacerdotum, Gregorij & Albrici; in quo vel ingenij eius acumen, vel eloquij splendor elucet.

LAMBERTVS HORTENSIVS rerum Vltraiect. Lib. 1.

TAnta erat Collegij S. Crucis ob integritatis ac sanctimoniæ apud exteros populos existimationem celebritas; vt non solum inde nostræ Ecclesiæ

clesiæ Episcopi renunciarentur, sed finitimæ etiam hinc exirent, à quibus res administrarentur. Bonifacius ordine secundus, & Gregorius in Catalogo tertius ad Moguntinensem regendam lecti fuerunt.

COM-

COMMEMORATIO
DE SANCTO BONIFACIO ATQVE GREGORIO.

SACRARVM Scripturarum præceptis monemur vt diligamus Dominum ex toto corde, diligamus & proximum tanquam nos ipsos, & vt illos proximos nostros veraciter arbitremur, qui spiritalibus magis intenti sunt, quam carnalibus, atque ad eorum se promissa, vsque in diem nouissimum, piis operibus præparare non cessant. Quos non carnalis generatio extollit inaniter, sed spiritalis regeneratio fructificare facit & proficere Caritas ista, quamuis omnibus domesticis Catholicæ fidei, quæ per dilectionem operatur, maximè tamen sanctis Patribus & Præpositis nostris exhibenda est, sicut Sanctus Apostolus adhortatur dicens: *Rogo vos fratres vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino & monent vos, vt habeatis illos abundantius in caritate propter opus illorum; pacem habete cum eis.* Quæ est ista notitia, qua Præpositos nostros plus cæteris nosse præcipimur, nisi vt eis & viuentibus debitum honorem, & obsequium sincera intentione impendamus; & eorum pia & profutura exempla post obitum illorum non solum à memoria nostra nunquam recedant, sed ea etiam ad aliorum ædificationem indesinenter sermonibus repetere & dilatare non cessemus? quatenus id veraciter fieri valeat, quod idem Apostolus alio loco de ipsis spiritalibus patribus nostris hortatur & dicit: *Quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem*; vt qui in præsenti mortalitate vestigia illorum & exempla & mente retinemus & actu, in futura immortalitate, secundum Euangelij dictum, *gaudium Domini nostri* simul cum eis mereamur *intrare*. Ad illud peruenientes, dum largiente gratuita gratia Christi intrauerimus felicitatem perennem, nemo tollet à nobis in sempiternum: quoniam ad illud in initio, pio conditoris proposito conditi sumus, & post lapsum primi hominis in mortem, Redemptoris nostri miseri-

Patribus spiritalibus ac Præpositis quantum deferendum.

1. Thessal. c. 5.

Hebr c. 13.

Matth. c. 25.

 sericor-

ſericordi viſitatione ad idem reuocati, ad quod peruenturi in die nouiſſimæ neceſſitatis, ſi certiſſima ſpe in diebus mortalitatis huius, & hortamenta ſequimur ſpiritualium Patrum: & ſemper nobis maxima gaudendi cauſa ſit ipſe DEVS. Igitur quoniam vt dixi clarè teſtimonijs ſanctæ ſcripturæ, ſpiritalibus Patribus honorem meritò impendendum, & poſt præcepta Dominica eorum iuſſis nihil præferendum, paucis iam aperire curabo, ob cuius reuerentiam & dignam memoriam, hanc præfatiunculam præmiſerim, pauca de innumeris benefactis eius donante gratia CHRISTI & meritis ipſius ſuffragantibus ſcribere incipiens.

Gregorius Abbas, & Præceptor S. Ludgeri.

Eſt enim mihi ſermo iſte de Domno Gregorio Abbate, & Præceptore meo ab infantia: qui de nobili ſtirpe Francorum progenitus, nobilitate morum & ſapientiæ documentis, nobilitatem ſeculi ornauit ac ſuperauit. Quam vtique ſpiritualem nobilitatem & prudentiam aſſecutus eſt à S. Martyre Bonifacio Archiepiſcopo & Magiſtro ſuo; qui in diebus nobiliſſimi Principis Francorum Regis Karli de Britannia & gente Anglorum clariſſimum quoddam Sidus Franciam veniens, ſub regibus Karlmanno & Pippino eiuſdem Regis Karli glorioſiſſimis filijs, quaſi ſol rutilans in ſanctitate, expandit radios virtutis ſuæ & prædicationis, omniaque prope regna, viuens in corpore, largiſſimis dapibus doctrinæ ſuæ reficiens, & fide meliorauit & vitâ. Atque poſt tranſitum ſuum de hoc mundo per ſanctum Martyrium, eadem Francorum regna per electa grana diſcipulorum ſuorum, in exemplum Dominici ſeminis fructificare fecit, & proficere vſque in hodiernum diem. Inter quos B. Gregorius columna Eccleſiæ Dei inuentus eſt: qui in diebus religioſiſſimi Regis Pippini ſuccedens Magiſtro, genti Freſonum miſſus eſt Prædicator; cui Magiſtro, & Bonifacio Martyri, B. Gregorius hoc modo adhærere cæpit & diſcipulatum eius ſubire.

Gregorij Magiſter S Bonifacius.

S Bonifacii in Franciam aduentus, & merita.

B Gregorius columna Eccleſiæ Dei.

S Bonifacii tres ſtationes in Freſia vel Bataui a.

Cum ipſe Electus Dei Bonifacius Martyr poſt tredecim annos peractæ in Freſonia prædicationis, quibus in Auſtrali parte Laci Almari, pauper Euangelicus, & propemodum ſolitarius ſanctam ſeſſionem ſuam tribus in locis peregiſſet, quorum vocabula locorum ſunt hæc. Primus vocatur Wyrda, in ripa fluuij Rheni, vbi ſeptem annis habitauit. Secundus vocatur Attingohem iuxta amnem Fehta, vbi habitauit annis tribus: quo in loco primum cæpit habere diſcipulum nomine Gembertum. Tertius locus appellatur Feliſa, qui propior erat gentilibus & paganis, vbi tribus ſimiliter annis manſit. Poſt hos inquam tredecim annos, dum

1. Wyrda. 2 Attingohem. Gembertus S Bonif diſcipulus. 3 Feliſa.

nos, dum admonitus à DEO ad Hassos & Thuringeos orientales regiones Francorum iter agere cæpisset lucrandorum DEO populorum causâ, peruenit ad Palatiolum Monasterium virginum prope Treueris ciuitatem, in ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatissa nomine Addula religiosa valde & timens DEVM. Quæ, cum vidisset Athletam DEI peregrinum & egentem, gratulabunda suscepit eum in hospitium suum, implens Dominicam adhortationem. *Hospes eram & collegistis me*. Cumque ille sacer sanctus Viator Bonifacius secundum solitum morem suum Missarum mysteria peregisset, vt propemodum omni die agere consueuit, sederunt ad mensam ipse scilicet & Ancilla Dei Addula Abbatissa cum familia sua. Cæperunt autem ad ipsum sanctum conuiuium plus quam epulas, solatium sanctæ scripturæ expetere, quo fieret fides audientium accensa, spesque & charitas renouata in DEVM, *qui vult omnes homines saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire*. Tunc quæsitus est Lector: & iuxta Dei voluntatem, inuentus est electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper à schola & Palatio reuersus, sub laico adhuc habitu, quasi quartum decimum, aut decimum quintum agens ætatis annum, DEI instinctu venit ad auiam suam, id est, ad matrem patris sui Albrici supradictam Abbatissam DEVM timentem Addulam; datusque est ei liber, qui acceptâ benedictione, cæpit legere, & iuxta modum ætatis suæ benè perlegere. Intelligens verò Magister sagacem mentem pueri bonamque indolem, cæpit eum consummatâ lectione, his verbis moderatè laudare & dicere. Benè legis fili, si intelligis quæ legis. Ipse autem adhuc temporis *sapiens vt paruulus, & loquens vt paruulus*, se scire professus est, quæ legebat. Dic mihi, inquit, quomodo intelligis quæ legis? Ipse verò repetebat ab exordio lectionem suam volens legere sicut prius. Præceptor autem sanctus distulit eum paululum; & dixit. Non ita, Fili, quæro vt dicas mihi lectionem tuam, sed secundum proprietatem linguæ tuæ, & secundum naturalem parentum tuorum loquelam, edissere mihi, quæ legis. Hac ille ratione conuictus, confessus est, quia non posset facere. Sanctus vero ait Bonifacius. Vis, fili, vt ego tibi dicam? Volo, inquit. Tunc B. Bonifacius; Repete, ait, ab exordio lectionem tuam; & discretè lege. Quod dum faceret, exorsus est sanctus Magister, & clara voce cæpit prædicare, & Matri & omni familiæ. Quæ prædicatio ex quo fonte processerit, claret in conuersione Gregorij ingeniosi pueri & sagacis, quia non ab humana facundia, quæ frequenter ad tẽpus deludit, sed ex Spiritus sancti gratia, secundũ promissum Euangelij in modum *fluminis aquæ viuæ*

S. Bonifacius venit in Treueros.
Palatiolum Virginum monasterium.
Addula Abbatissa
S Bonif. excipit hospitio
Matth 25.
S Bonifacius fere quotidie missam celebrat.
1 ad Timoth. c. 2.
Lectio super mensã
B Gregorij educatio.
Legit iussu S. Bonifacij.
1. Corinth. c 13.
Interpretari iubetur quæ legit.
S Bonifacius interpretem agit lingua Latina apud Austrasios.
Ioan. 7.

de ventre fluxit doctoris: & cor prudens ac docile pueri Gregorij, tãta virtute & velocitate penetrauit, vt ad vnam incogniti eatenus Magistri exhortationem & prædicationem, obliuisceretur & parentum & patriæ, ipsaque hora, dum complesset Magister sanctus prædicationem suam, nolens ab eo vltrà disiungi, iuit ad auiam suam prædictam Abbatissam venerabilem Addulam, dicens; se velle cum homine pergere, & ad discendos diuinos libros discipulatum eius subire. At ipsa, carnali affectu constricta, ilicò repulit eum, & omnimodis hoc fieri posse renuit; quia vtique non nosset hominem, neq; quo iret. Sed sicut scriptum est: *Aquæ multa non potuerunt extinguere caritatem*; puer Gregorius in proposito suo permansit & dixit ad Addulam auiam suam. Si non vis mihi dare equum vt equitare possim cum eo, pedibus ambulando absque dubio vadam cum illo. Sic ergo altercando de ignoto itinere diutius disceptabant ad inuicem: sed tandem præualuit caritas electi pueri Gregorij, &, vt dignum erat; *Carnalem amorē vicit dilectio spiritalis*. Videns ergò famula Dei Addula, quia prudens erat fæmina, animum inflexibilem pueri, dedit illi pueros & equos, & dimisit eum ire cum sancto Magistro in opus quod compleuerunt simul, vsque ad sanctum Martyrium eius. Intelligis, Lector, pius & prudens, quem secutus sit electus puer Gregorius, in hoc facto, vt inconsultis parentibus, omnibusque propinquis, & ipsa, quæ præsens erat resistente auia tam subitò mutaretur. Idem enim spiritus videtur mihi in hoc tunc operari puero, qui Apostolos Christi, & dispensatores mysteriorum Dei ad illud inflammauit, vt ad vnam vocem Domini, relictis retibus & patre sequerentur Redemptorem. Contemptis igitur parentibus & patriâ, omnibusque retrò relictis, quæ carnaliter blandiri poterant menti adolescentis, secundum Psalmistæ dictum B. puer Gregorius *propter verba labiorum Dei secutus est vias duras*. Durum namque erat, & valde asperum, vt qui in patris domo multum diuitis in iocis & deliciis erat nutritus, vnum peregrinum & pauperem hominem sequeretur, nesciens quo iret; & in tantum ei obediret, vt omnes alios homines & potentes sæculi, & proprios parentes tanquam surdus non audiret, dummodo illius præceptis obsecundaretur in omnibus. Quanta enim auctoritas lucebat iam tunc in futuro Martyre Bonifacio, æstimare quis poterit, quæ cor pueri, tam subitâ immutatione incitauit? aut quis ardor caritatis ad obediendum ignoto Magistro mentem iuuenis inflammauit, vt subitò oblitus sui, secutus sit Christi pauperem, omnis mundanæ substantiæ inopem? Non hoc fecit amor auri & argenti, non cupido prædiorum & superba iactantia, quorum nihil erat in causa, sed hoc fecit artifex

Conuertit sermone suo B. Gregorium adolescentē, & trahit ad Apostolicam vitam.

Addulam auiam B. Gregorius euincit.

Cantic. 8.

B. Gregorij vocatio qualis.

Psal. 16.

artifex summus, *vnus atque idem Spiritus Dei, qui omnia operatur in omnibus diuidens singulis prout vult.*

1. Corinth. 12.

Tunc Electi Dei iter desideratum peragentes venerunt Thuringiam. Porro ad augmentum boni sui, & ad comprobandam mentis eorum constantiam & longanimitatem, in tanta paupertate inuenerunt populum illum, vt vix ibi vllus haberet vnde viueret nisi de longinquo parum quid colligeret, vt ad modicum tempus sustentaret penuriam suam. Nam tota illa regio in confinio paganorum rebellium posita, illo tempore, incensa erat, & hostili manu vastata; quæ tamen penuria nequaquam terrere poterat Ministros Christi, vt ob id subterfugerent, quo minus annuntiarent eis omne consilium Dei: sed iuxta exemplum Apostolicum, *cæperunt laborare manibus suis, quæ opus erant sibi,* & eis, qui cum illis erant; atque cum illo populo in tentationibus suis firmiter permanere; & circumquaque prædicando, inuitare ad cælestia regna. In his ergo studiis perseuerantes secundum formam primitiuæ Ecclesiæ, *erat eis cor vnum & anima vna*; & augebat Deus quotidie multiplici numero, qui salui fierent in idipsum.

S Bonifacius cum S. Gregorio venit in Thuringiã.

Thuringia status, inopia & discrimen.

1. Corinth. 4.

Actor 4.

Tunc fama sancti Magistri & futuri Martyris Bonifacij cæpit dilatari, per omnia orientalia regna Francorum. Cæpit quoque & Electus adolescens Gregorius in discipulatu eius proficere, ætate & sapientia; & in tantum amabilis fieri Magistro, vt quasi vnicum filium eum diligeret: iam adiutorem fidelem illum habens in omni opere bono: Hic autem tantus profectus Electorum Dei non est initiatus per opulentiam & mundanas delicias; neque per securitatem & prosperitatem vitę mortalis; sed in fame, & nuditate, & laboribus multis. In quibus omnibus & opere manuum viuere cogebantur; & nonnunquam vicinam paganorum persecutionem ob metum mortis cum populo simul in ciuitatem fugere; ibique in atro pane & angustiis, per dies plures habitare, donec collectâ multitudine sua ciues, manu validiore eos iterum effugarent. Hoc ergò certamen, quoniam per innumeros vicos inter Paganos & Christianos gerebatur, idcirco hinc & inde magna pars regionum illarum redacta erat in solitudinem. In tam forti autem, & periculosa in diebus illis decertatione, in tanta pugna, & perturbatione dimicantium populorum, Electus Pastor Bonifacius nunquam cessare potuit à custodia, & instructione gregis sui, verum tanto fuit constantior & paratior pro ouibus suis animam suam ponere, quanto rabiem luporum frequentius vidit & atrocius imminere. Similiter & fidelis discipulus eius Gregorius adiutor infatigabilis in opere Dei cum Magistro permansit in custodia & educatione gregis Christi; factus secundus Pastor.

Vita asperitas in annunciando Euangelio.

S. Bonifacij pastoralis cura apud Thuringia populos.

S Gregorius eius laborum consors, & secundus Pastor.

Eo vſque autem hæc ita gerebantur, donec per gratiam CHRISTI triumpharet Chriſtiana manus; & pax plena DEI Eccleſiis redderetur. Et erant magis ac magis creſcentes ac proficientes in opere Domini, ſicut in præſentiarum cernitur, conſiderantibus regiones illas. Sed quid nos miſeri, pigri & inertes in pace Eccleſiæ DEI dicturi ſumus, qui non gregis lucra, ſed commoda noſtra ſemper quærentes, vix vnquam in cuſtodia ouium, contra rabiem luporum vel vnum latratum minimi ſermonis emittimus? qui, ſicut dixi, in pace Eccleſiæ pigri ſumus, & ſomnolenti in cuſtodia gregis, in lucris verò carnalibus nimium ſtrenui & peruigiles? Iſti autem, de quibus loquimur, in tanta perturbatione, & bellorum certamine, non ſolum in ſui intima & caſta cuſtodia, mundis cordibus permanſerunt, ſed etiam in lucro gregis & diſcipulorum documentis, tanta benedictione DEI dilatati ſunt, & propria vigilantia, per Dei adiutorium, multiplicati.

Querela S. Ludgeri contra inertes Paſtores.

Tunc priores & prudentiores Francorum, qui Electum DEI Martyrem Bonifacium, eiuſque diſcipulos venerabilem Gregorium & ſocios eius, in tanta virtute operum, & fortitudine conſtantiæ, noſſe & intelligere potuerunt, cæperunt eis & ſua offerre diligentius de die in diem, & laudem tantæ beatitudinis & vnitatis, apud Regem Francorum ſeniorem Karlum, non celare. Cæpitque & ipſe Rex virum DEI Bonifacium velle videre; iuſſitque eum venire ad ſe. Qui cum veniſſet, non ſtatim in initio honore ſibi condigno receptus eſt à Rege, ſed ſic competenter dilatus; quia fuerant quidam Pſeudodoctores & adulatores, qui famam ſancti viri, & diſcipulorum eius obfuſcare, & impedire conati ſunt, apud Regem. Veruntamen ex illo die creuit amor & honor hominis DEI, & diſcipulorum eius, apud omnes, qui fidem illorum, & vitam ſcire, & inueſtigare interius deſiderabant; &, iuxta dictum Euangelij, *Iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis.* Redierunt Electi DEI iterum ad ſua, & in cæpto opere ſine vlla hæſitatione permanentes in Thuringis & in Haſſis, vbi tunc temporis maximè opus erat doctrinâ illorum, ob vicinitatem paganorum & indoctam plebem. Ibique cæperunt offerentibus, propter amorem DEI & ſalutem animarum ſuarum, modica loca, territoriaque, ſuſcipere, & in eis Eccleſias conſtruere, & in hoc quoque opere, ſicut & in prædicatione ſua, cum benedictione DEI, multum proficere; De quibus locis, eſt vnus in Thuringia, nomine Erpesford, & alius in Haſſis, Frideshlar cum cæteris nonnullis, quos initiauerunt Electi DEI, & excoluêre cultu diuino.

S. Bonifacius Carolo Martello fama virtutis innoteſcit.

Pſeudodoctores & adulatores Sancto obſtant.

Luc 7.

Thuringica & Haſſica meſſis.

Erpesford nunc Erfortum Thuringiæ metropolis. Frideshlar ciuitas Haſſiæ.

uino. Tunc creuerunt loca diuitijs, creuitque numerus discipulorum; ac virtute operum proficiebat. Creuit etiam beatus adolescēs Gregorius cum suo Magistro, in omni operum virtute, & decore sapientiæ diuinæ; secundum formam Magistri, à quo didicerat. Et sic in his omnibus secundum Psalmistæ dictum, qui Electis DEI legem dedit in virtute operum, *dedit & benedictionem in multiplicatione* & profectu discipulorum; & sic ibant de virtute in virtutem cotidie in melius proficientes, & crescentes in omni opere bono.

Psalm. 83.

Interea, dum hæc ita geruntur ab Electis DEI Bonifacio, & discipulis eius, successerunt in regno Patri Karlo religiosi filij Carlmannus & Pippinus patre debitum vniuersæ carnis persoluente, & transeunte de hoc mundo. Tunc pij filij patri succedentes in regnum, quia eis vndique per gratiam Christi maior quies erat largita bellorum, quam fuisset patri, cęperunt in regno suo, inspirante Deo religionis officia intentius quærere, & meliorare. Cæpit & hoc audire B. Bonifacius futurus Martyr & discipuli eius; cæperuntque frequentius approximare Palatio quam fecissent, & loqui cum Regibus, & prædicare secundum datam sibi à DEO gratiam populum DEI in ipso Palatio. Et in tantam gratiam venerunt apud Reges supradictos, & omnem populum Francorum, vt omnes vna voce dicerent, & concordarent B. Bonifacium dignissimum esse Episcopatu & omni honore, exceptis illis pseudodoctoribus & adulatoribus, quos superius dixi; qui, & eum interficere aliquando moliti sunt; sed non dimisit eum Dominus protector eius venire in maleuolas manus eorum, donec annuntiaret secundum dictum Psalmistæ, *brachium & potentiam Dei generationi quæ ventura erat.* Igitur ipsi soli cæperunt contradicere, & eum blasphemare, quantum potuerunt: atque affirmare, non esse eum dignum Episcopatu, quod peregrinus erat. In tantum erant tunc sanioris consilij Laici, quam Clerici, videntes sapientiam DEI & gratiam esse in homine illo, vt quo amplius peruersissimi illi, non dico Episcopi, quibus nomen illud datum est immeritò, eum vituperare conati sunt, tanto amplius diligeretur ab omnibus, & laudibus efferretur, quoadusque in certamen venirent coram Regibus, & coram vniuerso Senatu Populi Francorum. Sed quid opus est dicere de illa disceptatione quam habuerunt tunc ad inuicem, illi scilicet peruersissimi, quos nominare nolo ex vna parte, & sanctus Bonifacius ex altera, cum discipulis suis Gregorio, & socijs eius; dum confusi, & refutati ab omni Senatu, & ab ipsis Regibus, inde discederent

Carlmanni & Pipini falix pace & religione regnum.

S. Bonifacij apud eos reges gratia.

Aemulorum ingenia.

Psalm. 70.

Aemuli hi Clerici & Episcopi.

S. Bonifacij cum æmulis suis congressio.

S. Bonifacius vi Bor. designatur Archiepiscopus Magontia.

derent aduersarij; & S. Bonifacius futurus Martyr ad hoc perueniret vt absque vllius contradictione, vna omnium voce, eligeretur in Episcopatus sublimissimum gradum, & Maguntia Metropolitana Ecclesia ei daretur à Regibus prouidenda & regenda. Ex eo die, quantum claruerit sapientia ipsius omni regno Francorum, quantasque Synodos cum religiosis Regibus ad correctionem populi postea instituisset, non in isto opusculo modo dicendum est, dum in modum solis effulserit in templo Dei ac prædicatione sua, & exemplis, omnes nebulas effugarit infidelitatis & hæreticæ prauitatis, quoniam & ista omnia in libello de passione ipsius scripto, plenè & lucidè manifestantur.

Quanta & per se, & per discipulos, Archiepiscopus gesserit

Discipulorum enumeratio

Ad hæc autem vniuersa, non modicè adiutus est ab Electis discipulis suis, post Magistrum clarissimis prædicatoribus, & columnis Ecclesiæ Dei: quorum vnusquisque ciuitatem & regionem suam, sicut Lucifer manè oriens, illuminauit exemplis, & doctrinâ sua. B. Gregorius Traiectum, antiquam ciuitatem, & vicum famosum Dorstad, cum illa inradiauit parte Fresoniæ quæ tunc temporis Christianitatis nomine censebatur. Idem vsque in ripam occidentalem fluminis, quod dicitur Lagbeki, vbi confinium erat Christianorum Fresonum ac Paganorum, cunctis diebus Pippini Regis. Lullus Maguntiam Metropolitanam ciuitatem cum maxima parte Christianorum Fresonum, qui in Parochia vrbis illius constiterunt, incoluit. Megingodus venerabilis Pater & Pastor gregis sibi commissi ciuitatem Wirzeburg cum suis adiacentiis in sua sorte sale sapientiæ & doctrinæ suæ condiuit & custodiuit Willibaldus Electus Dei Antistes Episcopatum quod nuncupatur in Hehstedi in parte proxima nobis Baguariorum. Idem in Nordgoe simili modo, vt pius Pater à fundamentis illud erigens meliorauit & custodiuit: Nec non & germanus prædicti Willibaldi nomine VVinnibaldus Presbyter, Magistro meo B. Gregorio valdè carus, & ipse locum & regionem suam sanctè & feliciter illustrauit, qui post obitum suum quid viuens fecerit, magis miraculis ostendit. Sturmi verò venerabilis Abbas, vnus ex numero illo Electorum Dei, quantum profecerit in Eremo sua post Martyrium S. Magistri Bocanna silua in testimonio est: quæ prius omnimodis inculta erat ac Desertum, nunc autem ab Oriente vsque ad Occidentem, à septentrione vsque ad Meridiem, Ecclesiis Dei & electis palmitibus Monachorum repleta est. Qui etiam Sturmi Abbas hoc meruit priuilegium à Deo & S. Magistro, præ condiscipulis suis, vt ipsum locum, quem Magister sanctus elegit ad sepulturã corpori suo, possidere mereretur, & initiare; & sanctum corpus eius martyrizatum in eodem suscipere: & in

S. Gregorius Traiecti, Dorstadi & Fresoniæ apostolus

Lagbecum flumen an Lecca.

Lullus Maguntia Archiepiscopus

Megingodus VVirzeburgi & Franciæ orientalis Pastor

VVillibaldus Episcopus Hehstedi & Nordgoe

VVinnibaldus Presbyter.

Sturmi Fuldensis Abbas.

Bocanna silua nutrix Monachorum

S. Bonifacij sepulchrũ.

& in tantum prouehere & glorificare eundem locum, vt ante obitum suum de hoc mundo quadringentorum circiter Monachorum, exceptis pulsantibus & aliis minoribus personis, quorum numerus multiplex erat valde in ipso Monasterio, posito iuxta fluuium Fulda, Pater extiterit & Præceptor. Duo autem ex illis Electis Dei, VVigbertus, & Burghardus, ante Magistrum migrarunt à seculo. Sed non sunt illi absque palma electionis suæ, dum ad regna cælestia Magistrum præcedere meruerunt, & in regionibus * suis, pro sanctis Dei habentur, & coluntur, ab omnibus, qui vitam illorum & virtutem, cum Deo, nosse potuerunt. Cernis, ô Lector intelligens & diligens, quanta charismata in vno homine fuerint; & quid pauper ille, qui solitarius dudum in Fresoniæ partibus fuerat, per tempus ostensionis suæ fecerit ad fructum Ecclesiæ Dei. Non autem ipse hæc per se potuit, sed secundum Apostolum, *gratia Dei cum eo fecit hæc vniuersa, & stabiliuit*. Igitur, quia paululum propter communem laudem discipulorum S. Magistri Bonifacij, à proposito itinere narrationis elapsus sum, nunc iterum ad id redeam vnde digressus sum.

Fuldensis monasterij celebritas.

SS. VVigbertus, & Burghardus.

* *Franconia, & Hassia*

S Bonifacij charismata.

1 Corinth. c 15.

Tunc B. Bonifacius Martyr futurus, lubentibus religiosis Regibus, cum consensu omnis Senatus populi Francorum, missus est Romam ordinandus in Episcopatus gradum ad Gregorium Papam tertium à primo; ibique ei nomen suum modo omnibus notum & diuulgatum, simul cum benedictione & gradu Episcopatus, ob facundiam linguæ, & gratiam labiorum, à Deo sibi donatam, inditum est ab Apostolico Pontifice Bonifacius, qui antea VVinfridi vocabulo censebatur. Sicque sanctus vir, & gradu decoratus, & nomine, coram omni clero & familia beati Petri Principis Apostolorum, & coram ipso Gregorio Papa prostrauit se, & orauit, vt propter Deum, & amorem S. Petri ibidem ilicò in ipsa Ecclesia, cum supplici deuotione pro se flecteret genua omnis clerus, qui præsens aderat, & vnanimiter omnes orarent Dominum, beatumque Petrum intercessorem inuitaret & auxiliatorem orationis suæ, vt bono fine & Deo placabili terminare mereretur & concludere dies suos. Qui etiam omnes, inspirante Deo, vnanimiter cum summa deuotione, inclinantes se coram reliquiis B. Petri Principis Apostolorum, compleuerunt petitionem eius, sacra oratione & Pastoris & gregis fusa ad Deum. Quæ oratio cum sanctis meritis ipsius conueniens, quantum valuerit apud Deum omnipotentem, testatur sanctum Martyrium eius, peractum in diebus senectutis, etiam tũc nimiæ imbecillitatis corporis sui, dum in decrepita ætate positus, viuere in hoc mundo non valeret diutius. Ecce quomodo sapiens

S Bonifacij ordinatio quo modo Romæ peracta

Gregorius III in ordinatione VVinfrido dat nomen Bonifacij.

S. Bonifacius poscit pro se Cleri Romani preces. & intercessionem S. Petri.

Orationis efficacia.

S. Bonifacij spes & res in Christo fundata.

architectus & Electus Dei Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humani consilij, & superbæ contumaciæ, sed super tutissimam petram diuini consilij & Apostolicæ humilitatis, ædificauit domum suam. Et idcircò, dum venirent flumina humanæ aduersitatis, ac perturbationis, flarentque venti diabolicæ tentationis, & calliditatis; & impingerent in domum eius, non potuerunt eam mouere; quia, secundum Domini dictum, *fundata erat super firmam petram*, quæ petra erat Christus. Noster modo Intercessor, & certissimus Patronus apud Deum, considerauit perpendens, in quanto periculo & miseria, humana constituta sit infirmitas, non in semetipso posuit fiduciam suam, iuxta morem superborum partis aduersæ, sed ad humilitatem Apostolicam, & filiorum Dei recurrit in largitatem diuinæ misericordiæ, & deuotam supplicationem Ecclesiæ Dei,* solidauit spem suam. Sic enim & Apostoli Christi, eorumque successores & cohæredes in regno Dei, in omni labore, & tribulatione sua, oratione Ecclesiæ Dei sine intermissione adiuti, omnia potuerunt implere, quæ eis præcepta erant à Domino.

Matth 7.

Sanctorum innocatio clare insinuata.

** forte deest in qua*

Paranesis ad Antistites & Episcopos vt imitentur S. Bonifac.

Eia, Præsules & Prædicatores populi Dei, eodem honore, & pari gradu in hoc seculo decorati, aspicite, & intelligite, & adsumite exemplum iusti hominis; vt, cum vocati à Deo, & electi ab Ecclesia Dei, non muneribus obcæcati, ad gradum Episcopatus, & ad regimen sanctum accesseritis, iuxta formam eius vos instituere, fructumque adferre valeatis permansurum in vitam æternam. Et in illo quoque itinere; dum S. Martyr Bonifacius Romæ, sicut superius dictum est, sacro gradu, sublimatus est, B. Gregorius Præceptor meus, Electo Magistro infatigabilis comes permansit; intrans, & egrediens, & pergens ad imperium eius, sicut semper solebat in omni opere bono. Et non solum in hoc eodem itinere, meritum humilitatis, & obedientiæ suæ peregit, vt dignum est iuniores subdi senioribus, & maioribus suis in omnibus; sed etiam plura volumina sanctarum scripturarum, largiente Domino, illic acquisiuit; & secum inde ad profectum proprium, discipulorumque suorum, non modico labore, aduexit domum. Sed & pueros duos, cum consensu Magistri, in discipulatum suum Marchelmum videlicet & Marcuuinum de gente Anglorum, secum inde adduxit. De quorum seniore Marchelmo religiosissimo & sancto viro, vt dignum est donante Deo, suo loco aliquid plenius dicam: Tunc felix comitatus, Magister videlicet sanctus, & discipuli eius electi, & proprijs meritis & intercessione omnis cleri ac familiæ S. Petri commendati Deo, & sanctis eius, reuersi sunt domum,

S. Gregorius comes Bonifacio itinere Romano.

Codices sacros ex Vrbe & Italia exportat.

Marchelmus & Marcuuinus pueri Angli à S. Gregorio Roma in Germaniã adducti.

domum, crescentes, & proficientes ex illo die, in omni opere bono; docentes & instruentes in via Dei, qua ipsi ibant, non solum populum & Proceres Francorum, sed etiam ipsos Reges religiosos sale sapientiæ diuinæ non mediocriter condierunt. Et sic in consensu, & vnanimitate Regum, & cuncti populi, per omne regnum Francorum, cæperunt quotidie magis magisque detrimenta fieri diabolo, & incrementa Ecclesiæ Dei; hæreticæ prauitates non apparere, & Catholica fides in omnibus rutilare, ac religio munda & immaculata longè lateque clarescere.

S. Bonifacij & sociorũ post ordinationem incrementa religionis in Francorum regno.

Sed quia adhuc vsque communiter & mixtim nunc de S. Magistro & Martyre Bonifacio, nunc de B. Gregorio electo discipulo eius, modica quæ potui ex magnis, de sancta eorum conuersatione, ob vtilitatem audientium, & exemplum futurorum literis commendare curaui, deinceps specialiter B. Gregorij facta, & virtutes, & salutiferæ prædicationis documenta, quibus erudiri, licet indignus, & interesse merui ab infantia, paucis aperire, non negligam. Et primò, dignum & memorabile opus ab eo Euangelicè peractum, intimandum existimo, quod de remissione & indulgentia inimicorum, mirabili caritate, & posteris profuturo exemplo, impleuit. Fuerunt ei fratres nobiles, & eximij de Patre generati, & de matre eius nati alij fratres, & tempore & viribus secundum sæculi dignitatem minores; quibus necesse erat, in obsequio esse maiorum. Factum est autem, vt aliqui ex maioribus fratribus honorati à Rege, mitterentur in longinquiora regna Galliarum; illuc & subsequi, & inhærere necesse erat iunioribus. Dum verò post spatium temporis peracti, & parentes visitare placeret, & patriam, accepta licentia à senioribus suis, duo vterini fratres Præceptoris mei Gregorij cœperunt ire, & propositam carpere viam, vt ad Franciam, id est naturale solum, peruenire potuissent. Qui dum irent in via, iuuenili audacia amplius securi, quam oporteret, in quadam silua, lattonum crudeli manu circumdati, & occisi sunt. Quod statim tam lugubre nuntium Dominos eorum celari non potuit, qui in illis diebus principatum non modicum ipsis in locis habuerunt. Quod, vt audierunt, miserunt circumquaque satellites suos, qui eosdem latrones & carnifices exquirerent & comprehenderent. Qui & inuenti, & comprehensi, & ligati statim adducti sunt. & licet digni haberentur omni pœna; & crudelissima morte interfici, tamen ob reuerentiam & amorem fratris eorum Domni Gregorij, cogitabant, vt eum aliquid in hoc consolarentur, post mortem eorũ, si ipsos homicidas & interfectores eorũ ad eius dominium & præsentiã peruenire face-

B. Gregorij acta quædam sigillatim exponuntur.

B. Gregorij fratres.

Minorennes fratres in Francia olim subditi maioribus.

Ex iis duo vterini pereunt latrocinio.

Latronum supplicium in S. Gregorij arbitrio ponitur.

facerent vt ad satisfactionem & mitigationem doloris sui, quali vellet morte ipse eos interfici iuberet. Quod & fecerunt; duos ex illis præsentari iubentes carnaliter duntaxat cogitantes secundum stultam sapientiam sæculi huius, quæ inimicis piè parcere non nouit. Ipse verò, vt erat vir spiritalis, doctus à Domino IESV Christo, & sancto Euangelio eius; in quo didicerat scriptum. *Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos; vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est*, spiritaliter eos & gratanter suscepit; cogitans vtrinque, & de sua salute sempiterna, & de fratrum interfectorum absolutione: exemploque posteris profuturo, & iussit eos absolui, & balneari, vestibus indui mundis, atque cibis refici. Tunc ad se ductis præcepit dicens. Ite in pace; & cauete, vt non vlterius tale malum perpetretis, ne deterius vobis aliquid contingat. Et iussit in pace deduci, admonens paterna caritate vt à cæteris propinquis suis cautè se custodirent. Quid nos modici & infirmi ad hæc dicturi sumus, qui nec minimi verbi læsionem absque vltione, vbi facultas suppetit, ferre valemus? Dum de perfectis talia cognoscimus, pensemus, vbi nostra infirmitas prostrata iaceat, quæ nunquam tale aliquid vel mente concepit: vt flere magis libeat, quam aliquid dicere; Forsitam obtinebunt nobis veniam lacrimæ apud pium iudicem Deum, qui in meritis fiduciam habere non possumus.

Matth. 5.

S. Gregorius inimicos Latrones dilectione prosequitur.

Iniuriarum perpessio & condonatio rara bona

Sed & hoc silentio minimè tegendum est, quod, Marchelmo venerabili viro narrante, didici, cuius superius memoriam feci. Quia post martyrium sancti Magistri, à quo per gratiam Christi, & meritum sanctitatis eius, omnes confines nationes illuminatæ sunt, ipse quoque B. Gregorius à Stephano Apostolicæ sedis Præsule, & ab illustri & religioso Rege Pippino suscepit auctoritatem seminandi verbum Dei in Fresonia: in qua, primus S. Willibrordus cognométo Archiepiscopus in conuersione gentis illius initiauit rudimenta Christianæ fidei cum discipulis suis; deinde, senescente eo in opere Dei, & stabilito Episcopatu in loco qui nuncupatur Traiectum, & alio nomine Wiltaburg, & migrante ad Dominum de hac luce, successit S. Bonifacius idem Archiepiscopus & Martyr, quem oculis meis ipse vidi candidum canitie & decrepitum senectute, plenum virtutibus & vitę meritis. Quo tempore in eius discipulatu, sicut superius memoraui, B. Gregorius præceptor meus ab ineunte ætate fuerat enutritus, cui & successit pius hæres eiusdem gentis Fresonum Pastor & Prędicator ordinatus à Domino, & à Principibus supradictis Ecclesię Dei. Eademque charitate, sicut & fidei firmitate, qua prædecessores sui Sanctus videlicet Willibrordus Archiepiscopus & Confessor, & Bonifacius Martyr atque Archiepiscopus, largâ &

B. Gregorius à Stephano Papa autoritatem obtinet in Fresonia prædicandi.
S. Willibrordi Apostolatus.
Episcopatus Traiecti seu Wiltaburg.
S. Bonifacius Traiecti Willibrordi successor.
B. Gregorius S. Bonifacij successor.

gâ & melliflua eruditione, populum irradiauit simul cum Chorepiscopo & adiutore suo Aluberto, qui de Britannia & gente Anglorum veniebat magnis vitæ meritis pollens, & eadem beneuolentia iuxta vires Domino studuit animarum lucra acquirere.

Alubertus S. Gregorij Chorepiscopus.

Quod etiam & in discipulorum multiplici benedictione ditatus est B. Gregorius, nemo dubitat à Deo ei datum fuisse, qui eiusdem Electi viri & vitæ meritum pensare voluerit, & pretiosissimum sapientiæ eius thesaurum inuestigare. Propterea & hoc dignum esse memoria videtur, qualiter discipulos suos simul cum eis communi vita conuersando, vt pater filios educarit, & dilexerit; Singulisque tanto charitatis glutino iungeretur; vt Apostolicum illud sanctum & præclarum testimonium, non tantum ex ore proferret ad ædificationem audientium, sed opere & veritate ad imitandum cunctis ostenderet; quod de vocatione, & electione omnium gentium à B. Petro Apostolo dictum constat. *Quomodo in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi*: Non enim ex vna qualibet gente eius erant discipuli congregati; sed ex omnium vicinarum nationum floribus adunati; & tanta familiaritate & mansuetudine lætitiaque spiritali illuminati sunt, vt luce clarius daretur agnosci, quia de vno patre spiritali, & de matre omnium Charitate, generati sunt & coadunati. Quidam enim eorum erant de nobili stirpe Francorum; quidam & de religiosa gente Anglorum; quidam verò & de nouella Dei plantatione diebus nostris inchoata, Fresonum & Saxonũ; quidam autem & de Baguariis, & Suęuis; vel de quacunque natione & gente misisset eos DEVS; quorum minimus ego sum modicus & infirmus alumnus: quibus omnibus vndecunque, quasi ad vnum ouile collectis, pius Pater & Pastor Gregorius & spiritalia nutrimenta doctrinarum & eloquiorum Dei, & corporalia alimenta eadem deuotione procurauit & donauit: & ita, inspiratus à Deo, exarsit in amore & institutione discipulorũ, vt nullus pene præteriret dies, quo non primo mane paterna solicitudine consedens singulis quibusque venientibus prout quisque quæsiuit, poculum vitæ propinaret & irrigaret eloquio Dei.

Discipuli B. Gregorij, & eorum cum Magistro conuictus.

Actor. 10.

Diuersarum nationum discipuli S. Gregorij.

S. Ludgeri humilitas.

S. Gregorij magistri circa discipulos pietas & assiduitas.

Ipsorum quoque discipulorum eius plurimi tam nobiles erant, tantoque præditi ingenio & doctrina Dei, vt ad arcem Episcopatus & merito vocarentur, & venirent; plurimi verò eorum, æqualiter e docti & disciplinati, & si non tanto gradu sublimati sunt, meritis tamen non erant exigui; sed scientiâ & charitate Dei eximij.

Discipulorum Profectus.

Operæpretium & dignum esse videtur, vt quoquo modo valeã, singulorum testimonia, suis in locis, & signa charitatis non abscondam. Interim tamen de B. Gregorio, quę cœperam pauca de multis,

 ad pro-

ad profectum audientium, proferre conabor; quoniam peccati reus esse pertimesco, si de cognitis, & tam profuturis bonis, vel extrema quædam narrare non incipiam.

B. Gregorius auri & diuitiarum contemptor.

Eccles. 31.

1. Timoth. 6

* prodigat

Erat enim vir ille venerabilis secundum Sapientiæ dictum, *qui post aurum non abijt nec sperauit in thesauris pecuniæ. Ideo stabilita sunt bona illius in* DEO, *& eleemosynas eius diuulgat Ecclesia sanctorum.* Nouerat vtique scriptum; & opere nouerat, & veritate, non sermone casso; *quia radix est omnium malorum cupiditas:* & idcirco eam quasi immane præcipitium, & inferni foueam exhorruit; & præcauebat in omnibus. Sicut enim cupidi pecuniarum, & auari, qui animam suam venalem habent, timent ne prodant * & perdant lucra terrena; sic metuit vir ille sanctus, ne forte abscondendo ea, & custodiendo perderet cælestia. Et idcirco, quotiescumque auri & argenti in potestatem eius aliquid deuenerat, statim expendere curauit, & pauperibus distribuere; vt vir Euangelicus, secundum Euangelij mandatum faceret, *& thesaurizaret sibi thesauros in cælo vbi nec ærugo nec tinea demolitur & fures non effodiunt nec furantur.* Et quoniam totam spem suam tam firmiter & expeditè collocauit in cælestibus, nihil eum nocere potuit nec irretire, quod de terrenis & caducis delectabile esse videbatur in mundo. O virum venerabilem & electum, mansuetum & pium, cælestibus semper intentum, & de caducis & terrenis minus curantem: quod & habitu monstrabat & actu. Nullum in eo locum inuenit superstitio vestium & ciborum; non iactantia, & detractio; sed vno, eodemque æquali cum cæteris vestimento, & victu, semper contentus erat: Et ex hac linguæ, & vitæ munditia, foris innotuit, quantæ puritatis dilectione cor eius interius plenum erat. Ex simplici verò vestimentorum vsu, atque ciborum, monstrauit exemplo auditoribus suis, quod sermone docuit ex præceptis DEI, & sanctorum eius. Nam legerat scriptum B. Petro Apostolo admonente *non in veste pretiosa*: & Coapostolo eius Paulo adhortante didicerat, quoniam *esca & potus non est regnum Dei sed iustitia, pax, gaudiumque, in Spiritu Sancto.* De potu verò eius quid dicam? in quo ei tantum erat temperamentum, vt vix vnquam, secundum Apostoli dictum, *modico vino vteretur*, quod non esset aqua mixtum. Et non tantum in semetipso hoc adimpleuit Apostolicum dictum; sed & omnes sibi subiectos vehementer semper admonuit, vt nunquam ebrietatis malum incurrerent; sed velut inferni foueam præcauerent atque vitarent. Et de vitiorum omnium destructione, virtutumque ædifica-

Munificus in egenos.

Matth. 6.

Terrena in victu cultuque despiciens.

1. Pet. 3.

ad Roman. 14

Temperantia potus.

1. Timoth. 5.

Disciplina virtutum & vitiorũ.

dificatione, in sua prædicatione, propheticum illud frequenter proferre solebat. *Posuite vt euellas & destruas & disperdas, & dissipes, & ædifices & plantes*; volens auditores suos omnes dictum hoc intelligere, quia nunquam virtutum decor & bonorum operum ædificium surgit, nisi vitiorum labes & immunditia destruatur. Sed & Apostolicum illud gloriosum, & omni laude dignum testimonium, propter incitamentum charitatis Dei & proximi, atque desiderium regni cælestis, frequentissimè in conclusione prædicationis suæ solebat aptare *Quod oculus non vidit nec auris audiuit neque in cor hominis ascendit quæ præparauit DEVS diligentibus se.* Sciens igitur prædicator pius, his duobus testimonijs, Prophetico scilicet & Apostolico, intentis auditoribus multum conferri, per charisma absconditum Spiritus Sancti, quod & Prophetam impleuit & Apostolum, & idcirco tam sedulo in cælesti prædicatione sua hoc vsus est oraculo, & hortamento virtutum.

Ieremias. *Clausula concionum B. Gregorij.* *1. Corinth. 2.*

Et quoniam superius, vno operis testimonio, quod tam religiosè vir Dei Gregorius, secundum Dominicam orationem de remissione impleuit, multa bonorum operum insignia demonstrantur, libet & illud referre, qualiter fecit in quotidiana conuersatione sua de omnibus obtrectatoribus suis, qui ei aliquando derogabant pro prijs vitijs instigati; qualiter eos non quasi pro detractoribus exhorruit, & odiuit, sed quasi amicos & adiutores semper amauit, & adijt; & secundum Psalmistæ dictum *tanquam surdus eos non audiens & quasi mutus non aperiens os suum*, benignè cum eisdem conuersatus est; nihilque eis negauit, quæ amicis impendere debuit. Vnde hoc ei, nisi gratia superna largiente, præ munditia mentis egregiæ venire potuit? quod tanquam paruulus tam obliuiosus iniuriarum, tam tenax virtutum fieri valuit? Sagitta enim sermonis Domini non tantum eius corporis aures tetigit, sed etiam cordis aures veraciter penetrauit, & illuminauit: vbi in Euangelio, paruulo ad se vocato, adhuc rudes Apostolos suos, & cum ipsis simul omne hominum genus viam regni cælorum qualiter intrare debeant admonuit, dicens. *Amen dico vobis nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli non intrabitis in regnum cælorum.* Hoc ergò, & cum familiaribus, & cum extraneis non semel exercuit; sed assiduè, nisi vbi districtio disciplinæ, & correctionis inter subiectos aliud exigebat. Sed dum vir iste tam humilis & patiens, pro amore diuino, tam contemptibilia, & suæ personæ indigna, & ferre voluit æquanimiter & potuit, euenit hoc, quod in diebus eius penè omnibus, qui eum nouerant incognitum

Patientia & mansuetudo eius erga obtrectatores. *Psalm 37.* *Matth. 18.*

non erat,

S. Gregorio aduersantes à Deo puniuntur. non erat, quia penè omnes hi, qui tanto viro honorem debitum impendere noluerunt, vltione diuina percussi sunt, & ad cognitionem sui, licet coacti & inuiti reducti: vt palam daretur intelligi scire volentibus, quia sub diuina custodia fortiter intus protegebatur, quamuis interdum ante oculos hominum superborum ferre videretur indigna opprobria. Sed, qui hoc attendere voluerit, & imitari, non mediocriter ei proficiet ad introitum regni cælestis; dum omnes, qui eandem viam præcesserunt, talia paterentur, secundum *Actor 5.* dictum & formam Apostolorum, qui *ibant flagellati à conspectu consilij gaudentes & dicentes quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum.* Verum, quia inter virtutes maximas, opus eleemosynarum ab ipso Domino & redemptore nostro est ordinatum, & omnes scripturæ sanctæ noui testamenti & veteris, hoc opus salutiferum laudant, & glorificant, de largiflua eleemosynarum datione B. Gregorij ad memoriam posteritatis & imitationis exemplum, pauca sunt proferenda. Floruit enim vir ille virtutibus alijs multis, sed maximè in Eleemosynarum sacra purificatione fuit semper intentus, in tantum, vt nihil sibi auri, nihil argenti præter Ecclesiæ necessaria ministeria vnquam reseruari voluisset. Sed & de alia substantia sua, eadem benignitate largus habebatur & dilatatus; pauperibusque Christi semper proficuus, & pius: nihilque sibi ex ea, excepto victu quotidiano, & vestitu simplici voluit reseruare, ponens spem suam totam magis in tremendi examinatione iudicij, quam in præsenti locupletatione thesaurorum & diuitiarum mundi Ideoque tam facilè pro amore Christi omnia largiri potuit, quæ habebat, ex cuius ore & exemplo eadem didicerat quæ faciebat.

Eleemosyna S. Gregorii, & earum commendatio

Luca 11. *Quod superest vobis date eleemosynam; & , ecce, omnia munda sunt vobis.* Considerauit eadem fide & charitate sanctos Patres in veteri testamento à Deo donatos, eadem spe remunerationis sempiternæ, de eleemosynarum operibus fructuosis semper fuisse sollicitos: vnde & in Psalmo S. Propheta pro beatitudinis testimonio huius operis *Psalm 40.* deuotionem posuit dicens. *Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.* Sed & alius Propheta de eo-*Eccles 3.* dem opere sancto laudabiliter canit & dicit. *Sicut aqua extinguit ignem, ita Eleemosyna extinguit peccatum.* Dominus quoque ipse pro hoc opere in die tremendo, sanctos suos gratia sua & benedictione *Matth. 25.* sempiterna effert & extollit dicens. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi: quia esuriui, & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere; nudus fui, & operuistis me, &c.* Talia B. Gregorius de vtroque testamento, in quibus doctissimus erat, intelligendo, & penetrando præcepta & diuinam scriptu-

ſcripturam, legem vertit in opera: *& non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis*, in lege Dei ſemper erat. Eia milites Chriſti, audite & intelligite, & aſſumite exempla patris huius rectiſſima & præclara, vt vobis etiam adhuc in corpore viuentibus, & intuentibus ac diligẽtibus, ea, inde creſcat gratia Dei, largiens vulnerum noſtrorum remedia, vnde illi creuerunt tantarum virtutum ornamenta.

Iacobi 1.

Talibus ſucceſſibus & vitæ meritis beatus Abbas meus & Præceptor Gregorius, dum ſemper in melius creſcendo proficeret, & prope iam ad ſeptuaginta annorum ætatem tam carus Deo, quam cunctis hominibus perueniret, adfuit dies, in qua militem ſuum Dominus adhuc meliorando ſubuehere vellet ad ſublimiora, & remunerationis ei præmia largiri, quæ meritis eius debebantur, & operibus fructuoſis. Tactus itaque eſt ea moleſtia corporali in ſiniſtro latere, quam paralyſin medici vocant; & creſcente eadem moleſtia & ingraueſcente per dies ſingulos, ſecundum ſcripturæ teſtimonium, *flagellauit Deus filium ſuum* in hac peregrinatione, quem è vicino erat recepturus ad patriam cæleſtium manſionum: tribus enim annis ante obitum ſuum, arreptus eſt illa infirmitate. Sed erat languor talis, vt in primis & ambulare poſſet, vel manu deduci ad profectum proprium & ſubditorum ſuorum; & loqui, quæ ad ædificationem pertinebant. Quod vtique agere non eſt oblitus; ſed ſicut ſemper ſolebat, tradere, non deſtitit auditoribus ſuis libros diuinæ legis, & monita ſalutis æternæ. Nam & condiſcipulis, melioribusque meis in eadem moleſtia plures tradidit libros; & mihi modico Ludgero librum S. Auguſtini tradidit, quem Enchiridion, id eſt Manuale, ipſe nuncupauit.

S. Gregorius ætate ſeptuagenarius.

Paralyſi corripitur.

Hebr. 12.

Triennio ea laborans fungitur officio ſuo.

S. Ludgerus hic ſe prodit autorem huius libelli.

Hæc ita agendo B. homo Gregorius, & à profectu ſpiritualium ſucceſſionum in ipſa ægritudine ſua nunquam deſinendo, auxit per ſingulos dies ſanæ mentis ſapientia, licet imbecilli corpore, quod ſibi ſuisque ad ingreſſum regni cæleſtis & gaudium proficeret ſempiternum. Tertio tandem anno inchoatæ ægritudinis, quaſi auri more, quod per ignem tranſiit corporis fatigatione purgatus ad id peruenit, vt vbicumque opus erat inter diſcipulorum manus portare neceſſe eſſet. Et nec tunc quidem vir venerabilis ab opere Dei vnquam ceſſauit, ſed aut diuinos libros legere coram ſe, aut pro eadem mentis ſuæ exercitatione, ad cæleſtia pſalmos cantare aſsiduè fecit; ſicque ad extrema perducto imbecilla membra corporis, quæ iam tunc lecto ſemper ſuſtentare neceſſe erat, candida facta ſunt, ac nitida, ad inſtar lactis vel lanæ albæ, vt innoteſceret videntibus in quanta munditia Spiritus intus haberetur coram oculis Dei. Tunc cæperunt conqueri & contriſtari, qui ibidem adfuerunt vtriuſque

S. Gregorij morbidi membra præter ſolitum albent.

ſexus neceſſarij amici, tam de eius tranſitu citius imminente, quam de tardatione Electi filij eius Albrici, in quo totius domus ſpes magna incubuit; qui tunc temporis in Italia erat regali ſeruitio occupatus, & nemini notum quando eſſet venturus. Hęc audiens pater, Deo dilectus Gregorius, cæpit condolere mærentibus de ſeipſo ſecurus, & de filio ſolicitus, & conſolatus eos cæpit ſicut frequenter ſanus corpore ante ſolebat, inter communia colloquia, propheticum illud proferre ac dicere: Nolite timere, non tranſibo, inquit, antequam ipſe veniat. quod quam veraciter ſpiritu prænoſceret, rei probauit euentus. Nam triduo vel quatriduo ante tranſitum eius, venit diu optatus & Electus filius eius Albricus inopinatè, cunctis neſcientibus, excepto patre ſpiritali, qui eius aduentum longè ante prædixit.

Albricus pos S. Gregorij, & ſpes magna Eccleſia Trasect.

Prædicit aduentum Albrici ſucceſſoris.

Albrici ex Italia reditus.

Tunc continuos illos tres dies aut quatuor, in communi vtilitate, & totius familiæ ſalubri negotio, dum ducerent ſano ſenſu quæcunque deſiderabant inuicem conferentes; venit ei dies extremus mortalitatis huius, ad ingreſſum regni & perpetuæ ſaluti prædeſtinatus. Circumſteterunt eum diſcipuli eius, deſiderantes adhuc quamuis infirmum patrem diutius ſecum habere, & de eo optando dicere ad inuicem Non moritur hodie; non moritur hodie. Ipſe verò, viribus adſumptis, quibus valuit: hodie, inquit, volo licentiam habere. Et his dictis, iuſſit ſe ante oratorium ſancti Saluatoris à diſcipulis portari, & oſtium aperiri; ibique oratione facta, & communione ſacri corporis & ſanguinis Domini accepta, aſpiciens ad altare, mente cæleſtibus intentus, ad Dominum perrexit; cui tanto tempore ſincera mente ſeruiuit: præſtante eodem Domino noſtro IESV CHRISTO, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat DEVS, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

B. Gregorij tranſitus.

Viaticum.

R. P. CHRISTOPHORI BROWERI S. I. SCHOLIA AD VITAM S. GREGORII.

DE LI-

DE LIBRO ET AVCTORE VITÆ S. GREGORII.

LIBRI indicium ante multos annos fecit Ioannes Molanus, vir de historia Ecclesiastica præclarè meritus. Et licet in Bibliotheca Vltraiectina extare monuit, inde tamen foras prodiisse, non obseruatum est. Exemplar vnicum nobis ex Fuldensis Bibliothecæ naufragio superstes obuenit, peruetustum & optimæ notæ, & in quo nihil fere desiderares. Eius olim copiam feci Serario nostro, cum Moguntinis rebus illustrandis operam daret. Largè itaque commentariolum hunc delibauit; & ex eo tanquam Purpuræ clauos adspersit, paginas bene multas implens libri tertij, huius vitæ parergis. Cum igitur guttatim tunc degustatio, & forte inuitatio quædam publicè facta sit, æquum est, vt vbi fontes suppetunt, ex ijs iam & plenius hauriatur, & hilarius propinetur.

Autorem huius libelli S. Ludgerum esse, idem, quem laudaui, disertè scripsit Molanus. Liquet hoc tum ex verbis, quæ ad calcem antepenultimi § vitæ ponuntur; tum ex ijs scriptoribus, qui ipsius S. Ludgeri vitam litteris mandarunt. Cum enim aiunt S. Ludgerum *c. 31.* ea, *quæ in Passione S. Martyris Bonifacij de eo prætermissa nouerat, primordia scilicet vitæ eius, aduentum quoque atque ordinationem pulchro sermone conscripsisse*, planè, opinor, primam partem huius commentarioli, in qua pro S. Ludgeri instituto, tria hæc distinctè proponuntur, ab ijs intelligi.

Ergo primigenia historia sancti Bonifacij, Passionis titulum obtinuit; atque hanc S. Ludgerus expleuit. Nam quæ circumferuntur S. Willibaldo inscriptæ, semper veritus sum, vt ne autoritatem, quam præscribunt, tueri possint. Dic sodes, quî conuenit hoc in familiarem, in discipulum & contubernalem, profiteri se scribere ea, quæ ab alijs acceperit; quæ ipse viderit vel notarit, meminisse nulla? Quî in S. VVillibaldum quadrat, qui pars rei gestæ magna fuit, nescire, quos Pontifices, quo tempore Romam Bonifacius adijsset; quo ritu & ordine Episcopus creatus esset? Nam cum ter Romam profectum narrat S. Bonifacium, primo itu priuatum

S. Bonifacij vita D. VVillibaldo adscripta.

Prolog & c. 1.

c. 5.

 adhuc,

adhuc, *salutasse* commemorat *Gregorium, à primo secundum, vulgo dictum iuniorem*; & rursum, itione tertia iam Archiepiscopum affirmat *eidem Gregorio secundo præsentatum*. Cum hæc, & temporum & rerum conditioni non parum sanè repugnent; & à Gregorio III. consecratum Archiepiscopum liquido ex B. Ludgero constet. Iam, quis illud satis explicet, cum S. Bonifacius ordinationem Episcopalem, à S. Willibrordo oblatam defugiens, *excusationis loco Canonis normam allegasse traditur, quia quinquagesimi anni necdum plenè ætatem recepisset*; ibidemque Gregorium, à quo legationis munus indeptus erat, obiisse testetur? Rursum; quomodo in Episcopatu sedisse scribit annos XXXVI. m. VI. d. VI. si anno DCCXXIII. vel summū DCCXXII. primùm Episcopus ordinatus est, & Martyrio functus anno DCCLV. Et, vbi de ordinatione Diœcesion à S. Bonifacio facta meminit, quis existimet S. Willibaldum hæc ipsum de se scribere. *Duos bonæ industriæ viros ad ordinem Episcopatus promouit, VVillibaldum & Burchardum.* Denique Wicelij fidem, aut cuiusque alterius merito quis appellet, cum scriptæ vitæ eam clausulam addunt, quæ parum, meo sensu, faciat fidei attestandæ. Quippe Lullum & HRabanum ætate studijsque dispares orantes inducant Magontiæ *in loco, qui dicitur S. Victoris extra muros.* Sed nodos hos quia eruditi ante me attentarunt, ne adstrinxisse potius, quam dissoluisse videar, in medio relinquo.

19.

Beatæ recordationis Notat 11. lib 3 456. & not. 54. c. 10.

Equidem vitæ S. Bonifacij in parte scriptorem B. Ludgerum, cum D. Willibaldi, vt putatur lucubratione de eodem S. Bonifacio vtiliter comparari posse puto, cum in eius litis moderatione chronologiam & historiæ veritatis momenta versari cernas, & arcem totius causæ.

DE S. GREGORII ORTV, ÆTATE, INSTITVTO VITÆ, APOSTOLATV VEL EPISCOPATV.

Genus.

I. GREGORIVS stirpe regia Francorum ex Dagoberti familia fuisse, colligitur probabili documento: quia auia ei Addula, vel Adela fuit, quam Ecclesia Treuirensis tradit Dagoberti fuisse filiam; idque nos olim ex Palatiolanæ Ecclesiæ monumentis, perspicuè docuimus. Albricus ei Pater, fratresque, vt S. Ludgerus ait, nobiles, & eximij; addo ego, & Palatini. Albricum filium sibi fuisse Adela in Testamento suo profitetur: Huius sobolem constat, regibus caram, & magnis in regno negotiis admotam: ipsum quoq; Grego-

Addula auia S. Gregorij Dagoberti regis filia.

Albricus Pater.

Gregorium in Palatio à teneris educatum; quæ omnia hic affirmat planè S. Ludgerus.

Quæris. *Quæ ei Patria?* nõ illa quidem propriè signari potest: tam etsi Panchartæ Traiectensium pontificum meminerint Alemannum genere, diœcesi Treuirensem. Sed in Austrasia & viciniore Francia, quam vocabant, quæ nobis iam Lotharingia, ortum Gregorium, ex educatione possit ostendi. Nam Palatium, vnde prodiit, Metis fuisse, vbi tunc regia, vsus horum temporum efficit; etsi Proprincipes & Maiores-domus motorium comitatum habuisse, non negem. Deinde S. Ludgerus cum Gregorij fratres honoris causa à Rege scribit è natali solo, suetoque domicilio translatos, signatè missos addit, in longinquiora regna Galliarum. Rectè meo calculo Wilhelmus Heda in historia Episc. Traiect. natione scribit fuisse Francum, gente Treuirum, alto procreatum sanguine. *Quæ ætas?* Annos natus XIV. vel XV. in S. Bonifacij disciplinam, spreto sæculo, concessit; & cum eo in Thuringiam profectus, Apostolicæ vitæ rudimenta posuit. Huic profectioni & conuersioni, si cum peritis historiarum initium damus annum Christi DCCXVIII, vel DCCXIX. editum in lucem constabit, anno salutis DCCV, vel DCCVI. & quia septuagenarius, Lüdgero teste, vixit, migrasse rursum, vides, anno DCCLXXV. vel DCCLXXVI. qui fuit circiter VIII. vel IX. regni Caroli magni.

Patria *Chron. mag. Belg.* *Aetas.*

Vbi Abbas extitit? S. Ludgerus Abbatem & Præceptorem suum Gregorium salutat. Monasterium hoc Wiltaburgi, seu Viltraiecti, aut Vltraiecti, frequens & illustre fuit. Deditus in eius disciplinam, Gregorio Archimandrita, puer Ludgerus; & ibidem attonsus. Colonia quædam extitit, vnde in omnem partem Frisiæ, & circumiacentium Insularum, deducti Christianæ fidei magistri. Monasterij gubernatio Tetrarchis, per quatuor temporum anni vices, Alberico præsule, commissa. Ex recentioribus Gerardus Nouiomagus huius monasterij meminit, & conditorem loci perhibet S. VVillibrordum; qui, quo D. Thomæ Apostoli templum à Danis Normannisque euersum steterat, aliud scilicet in honorem S. Martini ædificandum curarit, & centum cænobitas integræ vitæ, vt diuino cultui insisterent assidui, congregarit. Eius narrationem illustrat Marcellinus in S. Svviberto, si personam tamen ille suam tuetur; VVilhelmus Heda & Horcensius; qui, Radbodo rege à Pipino in Frisiam exturbato, Collegium, an Monasterium in eo loco institutum ait, vbi paulo ante Thomæ sacellum incendio absumptum Barbari demoliti fuerant. Magni Chronici Belgici conditor, ad emolliendam forte Asceticæ vitæ duritiem, Canonicorum cœnobitalium Eccle-

Abbas. *Vita c. 6 & M S. cap 4.* *M.S. Vitæ S. Ludgeri cap 10. edit. c 9.* *Catalogo Episc. Vltraiect. in VVillibrordo: Adi & magnum Chron. Belg.* *Sur Tom. 2 vita lib. 1. c 13. Hist. Vltraie.*

siam hanc dicere maluit; secutus opinor in eo VVilhelmum Hedã.

Episcopus vel Antistes secundi ordinis.

An S. Gregorius unquam fuerit Episcopus ordinatus ? Attigit hoc Erotema in Moguntiacis Serarius noster non vno loco. In extrema abeunt, qui Ecclesiæ Vltraiectinæ Indigitamenta tradiderunt nuperi homines, queis à Bonifacio Gregorius non solum in Episcopum ordinatus, sed ad Moguntinensem Ecclesiam regendam lectus fuisse dicitur. Vitã, quæ iam est in manibus: *Fresonum Pastor & Prædicator ordinatus à Domino & à Principibus, successisse* fertur *S. Bonifacio.* Principes item exprimũtur, Stephanus Papa, & Pipinus Rex. Vnde, & tempus Apostolatus S. Gregorij obiter colligi potest, Stephanus enim recens ab electione sua circa DCCLIV. annum opis causa in Galliam ad Pipinum venit, nec biennio plus, inde superfuit. Cæterum Othlonus, distinctione Serariana cap. XLV. vitæ S. Bonifacij, vbi enumerat, quos passim Episcopos in Germania Bonifacius instituerit, disertis verbis *Gregorium ad Triecht Episcopali ordine consecratum,* narrat, *ab eo directum.* Quæ verba non video, quomodo saniorem in partem accipias. Res liquida est, Episcopum Gregorium nunquam consecratum; sed ordinis secundi antistitem; gradu que Presbyterum & Abbatem, Apostolatum & diœcesin amplissimam habuisse. Id manifestè cum B. Lullo & Hucbaldo in vita S. Lebuini, docent acta S. Ludgeri. *Gregorius non erat ad gradum Episcopalẽ ordinatus, sed Presbyter Pontificali cathedræ præsidebat.* Et M.S. Fuldensis. *Presbyter Episcopi vice præerat.* Rursum *Presbyter Episcopalem tenuerat sedem.* Quin ex Chorepiscopi seu suffraganei Aluberti opera adhibita, & studiosè quæsita, id manifestius euadit. Hunc enim ex Anglia ad se venientem Episcopum creandum curauit, vt is sibi & Vltraiectinæ Ecclesiæ in pontificali functione operam daret. Id quod vtriusq; & Gregorij & Lüdgeri vita commeminit.

Gerard Noviomagus Lambert. Hortensius citati.

S. Gregorius non fuit ordinatus Episcopus.

Epist 45. cit.

c 7 edit. Sur.

cap 4. & 5.

Albertus suffraganeus seu Chorepiscopus S. Gregorij.

Pagina 2. *Post tredecim annos in Fresonia Prædicationis.* Ex S. Ludgeri sententia tredecim annos exegisse S. Bonifacium in Frisię & Batauiæ populis erudiendis, antequã in Thuringiam Hassiamq; perueniret, statuamus oportet. Cæperit itaque peregrinari ex Serarij nostri sententia, anno DCCIV. Romã ire ad prædicandi auctoritatẽ à Gregorio II. obtinẽdam anno DCCXVIII. inde redire in Franciã; nutuq; & approbatione Principum, in Thuringia, & alibi, rem Christianã gerere, nihil admodum in Chronologia occurret, quod seriem narrationis moretur. De tredecim etiam annis Fresoniæ prædicationis testis laudatur Marcellinus in vita S. Svviberti.

c. 14.

Almari Aelmare.

Tom antiquit lect. 4.

Ibidem. *In Australi parte Laci Almari.* Facilius huius laci vestigia; quam reliqua tria circa lacum statiua, persequaris. S. VVillibaldus in descriptione Martyrij S. Bonifacij fretum Ælmare nominat, q; vltra

vltra Martyris cæsi pignus relatum Traiectum, ita vt lacus hic, vel fretum, inter huius ætatis Hollandiam & Frisiam medium extiterit versus meridiem. Nominis & loci lineamenta retinet celebris iam Hollandiæ ciuitas Alcmaria, de qua oportunè ad præsentem locũ illustrãdum in Miscellaneis suis Petrus Nannius. Alcmariam enim sitam eo loco, quo olim ex Frisia solum in Hollandiam patebat aditus. Quippe Frisiam reliquam, præterquam, vbi Alcmariæ adhęret, aut æstuaria Oceani, aut Rhenus diuidebat, cuius etiamnum ibi Alueus, sed siccus monstrari solet, Alcmariam (Ælmere) vero dictam putat, quod omnino mare, quia ingentibus vndecunq; lacubus, & stagnis cingeretur; vel quasi ad maria, quod non procul esset ab Oceano. Solum id S. Willibrordi memoria tanquam Apostoli sacrum, docent ex monumento Cœnobij & pagi Heiloensis, qui proximo lapide Alcmaria abest. Vbi Sanctus supernè monstrato loco, puteum effoderit, vberrima dulcis aquæ vena scaturientem, & à sancta Fide pagum nomen inuenisse, tradunt. Secundo lapide Egmonda distat, celebris ora littorali & portu, in quem Angli & classes Danorum, omnium consensu, sæpius appulsæ sint; & qua regione loci S. Willibrordus eiusque successores in gentem ὁμόγλωττον promptius & facilius Christianam fidem disseminarint.

c. 10. vita S. Bonifacij & ad Epistolas S. Bonif eadem editione Mog. c xii. Vbi Aelmere.
Alcmaria ciuitas.
Lib. 10. c. 2.
Heilo sancta fides Cœnobium & pagus.
Egmonda.
Portus Anglorum & Danorum.
Idem Cornel. Aurel. lib. 2. Batauia.

VVyrda, Attingohem, Felisa. Tres stationes S. Bonifacij. Gnarum huius tractus maritimis hominibus, quantas clades locorumq; vicissitudines pelagi fluctus & tẽpestates hisce regionib. inuehant; cum non pagi viciq; tantum, sed firmissimè manufactæ oppositæq; fluctibus moles Oceani sæuitiæ subiaceant. Hinc multa loca, q̃ olim extabant, iam vel mari æquata, vel salo obruta iacent; multi amnes fluuiiq; amisso cursu cum alueis suis velut exaruerunt; alij cum ostijs angustioribus euoluerentur, tandem ob æstum marinum laxato sinu, sic se retro diffudere, vt pelagi instar restagnãtes, oppida & amnes vna traxerint & inuoluerint. Et hic tu vetera S. Bonifacij statiua cõmonstres? *VVyrda*] quod iam vulgo, *VVorda*, affinitatem tamen habet, cum oppido Wordeno Vltraiectinæ diœcesis, quod, vt hic describitur, in ripa veteris Rheni sitũ est. *Palatiolum*] Sępe de hoc ex professo nobis actum in Annalium Treuericorum libris. Oppidulum iam est primo ab Metropoli lapide in septentrione, olim pars veteris Coloniæ, arce Principis, & Collegiali Ecclesia Canonicorum, quæ Virginum Parthenoni successit, visendum.

Oceani vis in abolitione locorum habitatorum.
VVyrda vel VVorda
Gerard. Noviomag. in histor. Batauorũ.
VVorda Ioannis Pistoris natale solum.

Pag. 6. *De quibus locis est vnus in Thuringia nomine Erpesford, & alius in Hassis Frideslar.* Hæc loca celebriora sunt, in quibus S. Bonifacius, ceu signo sublato Euangelij lucem Thuringis & Hassis intulit. Excoli cœpisse ab illo, Caroli Martelli ætate, hic clarè

Cornel. Aurel lib. 1. c. 3. Batauia sua
Palatiolũ.
Erpesford.
Frideslar.

clarè Ludgerus affirmat: &, quia opulentiæ, & neophytorum Christianorum liberalitatis, meminit, aitque *modica loca, territoriaque à fidelibus suscepisse, in quibus Ecclesias construerent*, hac per annos plures regni Martelli acta continues licet; nimirum ab anno DCC.XXIII. initi Episcopatus, vsq; ad Principis mortem, qui in XLI. supra DCC. incidit. Illæ igitur Bonifacij curæ, quas tandem, Zacharia Pontifice, explicauit, dudum ei sederant, cum iam tum decresset, *tres illas erigere sedes; vnam*, vt loquitur, *in Castello, quod dicitur VVirceburg; alteram in oppido, quod nominatur Buriburg* (puta haud procul Frideshlaria:) *Tertiam in loco, qui dicitur Erpesfurt, qui fuit iam olim vrbs Paganorum*. De hisce porro locis, alibi nos, & alij copiose: & in conspectu & luce omnium posita sunt. Vno verbo, Thuringiæ statum attingo, quem ex VVillibaldo noster etiam expressit in suis Maguntiacis Serarius. Populus hic à Francorum vsque imperio plurimum Christianus; postea Francici nominis inuidia, & pristinæ libertatis desiderio, cum à potentioribus opprimitur, nec limiti, cui Saxones oppositi, hostes æterni tuendo par est, his subiacere, quam Dynastis patriæ suæ tyrannis maluit. Ergo, vt fit, cum nouis Dominis religio vetus pectoribus excessit; &, vt hic S. Ludgerus meminit, vtriusque & vitæ sustentandæ, & religionis inserendæ orthodoxæ, inimici præsertim hominis dolo zizanijs vitiata messe, labor ingens extitit.

Lib 2. Othloni c 2. distinc. Mog. & tom. 4 antiq lect. Tres sedes Episcopales à S. Bonifacio primum institutæ. Hadua mutata. Thuringia status. Moguntiac. rerum lib 3. Notat 22 VVillibaldi vita S. Bonifacij c 8 tom. 4. antiq. lect.

Pagin. 8. *B. Gregorius Traiectum antiquam ciuitatem & vicum famosum Dorstad irradiauit*. Multi sunt in horum locorum originibus Batauiæ scriptores. Quid autem antiquius & illustrius Beda? *Pippinus donauit VVillibrordo locum cathedræ Episcopalis in Castello suo illustri, quod antiquo gentis illius vocabulo VViltaburg*, id est oppidum VViltorum, *lingua autem Gallica (Trecht) Traiectum vocatur. Memini me legere*, verba sunt Gerardi Nouiomagi, *in duobus libris scriptum* VViltraiectum & Vultraiectum, nempe à VViltorum, aut Vultorum gente.

Histor gentis Angl. lib 5. c 12.

Histor. Batauorum

Dorstad. Recentiores Dorestadum Batauodurum vetus interpretantur. Cornelius Aurelius, ciuitatem maximam fuisse, & quinquaginta duabus Ecclesiis, ante Danorum seu Nortmannorum incursiones narrat extitisse celeberrimam, quod accepisse ex S. Svviberti vita suspicor, cuius autor, in magno vico Durstat ait à S. VVillibrordo & Svviberto totidem dedicatas ibi parochias.

Batauia lib 1. c 3. Idem Gerard Nouiomag.

Pag. 8. *Lagbeki*. flumen fuit & limes Christianorum Fresonum, qui Francis Parebani, & Paganorum, qui sub suo duce vel rege; vt fuit Racbodus. Periti harum regionum sciunt, Dorestatum situm ad Rheni ripam, vbi Lecca è veteri Rheno profluit. Ergo S. Ludgerus hic, quid aliud quam Leccam notat? Beech enim vel Bach

Dorestatum vulgo VVick Zu Dorstaden. Lecca fl. Rheni pars.

Teuto-

Teutonicis flumen, prænomen Leccā vel Laggam admittit. Vt cōpositiones sunt in Lecmōda, Lecberga huic flumini cognatis locis.

Lullus Legingodus, * *VVillibaldus*, &c. De discipulis S. Bonifacij & synergis. ipsa illorum acta. & in Mogunt. lib. III. Notat. XXIV.

* *al. Megingozus & Megingardus.*

Pag. 9.

ORDINATIO S. BONIFACII.

De hac ex professo S. Ludgerum scripsisse testantur autores ipsius vitæ Monachi Werdenenses. Ceterū cum ordinatio hæc bipartita fuerit, nempe incertæ certæque sedis, quæstio non leuis exurgit, quo hæc tam celebris ordinatio à Gregorio III. Ludgero teste facta pertineat. Ex Willibaldo & ipsius Hypopheta Othlono, pro explorato tradunt, Episcopum primo creatum S. Bonifacium à Gregorio II. Martello principe, sub annum Christi DCCXXIII. Fatentur eundem deinde à Gregorio III. factum Episcopum vel Archiepiscopum, sed ἐγχλυκούυλα, & nulla certa sede, ambulatorium, ritu Apostolico. Verum, si ea conditione sub Gregorio secundo fuit, quorsum posterior ei hæc tribuitur ordinatio? Et S. Ludgerus disertè nominat Gregorium Papam tertium à primo ordinatorem eius, sub quo & nomen eius mutatum, & pro Winfrid Bonifacius appellatus sit. Ita, vt qui S. Ludgeri, probabilis sane fidei historiam amplectatur, ordinationem primam incertæ sedis Gregorio III. potius quam II. nominis eius, haud perperam adscribat.

c. 15.

cap. 7 tom. 4. antiq. lect.

Othlon. l. 1. c. 18. edit. Mog Serar.

1. Mog Notat 54.

Pag. 8. *Maguntia Metropolitana Ecclesia ei daretur à Regibus.* Ceterum, quæ hic prolepsi, & anticipato à S. Ludgero narrata sunt, de Moguntinensis cathedræ fastigio, ei à regibus populoque Francorum delato, certam habent temporis lucem, vnde appareat Mogūtinæ sedis administrationem ei posterius contigisse. Nam, Martello iam vita functo, *religiosis piisque regibus* liberis eius Carlmanno & Pippinno tranquillius, ait, obtigisse regnum, & pacis huius beneficio, faciliores Sanctum, eiusque discipulos, ad Palatium habuisse aditus: Itaque Procerum & regum sibi demeruisse animos, omnes vt vno ore Bonifacium pronunciarent dignum Episcopatu, scilicet certo, Remis, Treueris, Maguntiæ ei assignādo; nam de his sedibus potissimum agebatur: sed ęmulos obstitisse, nimirum adulatores, & Pseudodoctores, &, vt verbo dicam, improbæ vitæ Episcopos & clericos. Porro hinc commemorat S. Ludgerus ventum ad publicum certamen, in quo præsentibus regibus & senatu Francorum, victis aduersarijs, Moguntinus Archiepiscopatus adiūdicatus S. Bonifacio. Quam narrationē de synodo accipio, qua Clemens & Adalbertus hęretici damnati, & Gevvilicbus Moguntinus depositus. Cuius synodi annum, siue Mogūtię siue alibi celebrata sit, etsi Serarius noster assi-

S Bonifacius quando Maguntiæ factus Archiepiscopus.

Othlonus lib. 2 vita S Bonifacij c. 8 edit. Mog.

Epistol S. Bonifacij 48. *Serar rerum Mog. lib 3 notat. 31 & 54. cap 3.* *Annales Pithœani.*

ster affigat Christi DCCXLV. ego tamen, cur retrahi malim ad DCCXLII. causam in Antiquit. Fuld. lib. 1. aperui. Et designatum cooptatumque fuisse prius, inde à Zacharia confirmatum interuallo temporis, quid obstat? Sed hæc res pendet à Carolomanni regis abdicatione, quæ si differatur iuxta quosdam, in annum DCCXLVII. facilis erit sententiarum conciliatio.

Marchelmus. cap 11. cap. 6.

Pag. 10. *Marchelmum & Marcuinum pueros* an, vt qui essent à seruitijs, an ab ætate? Marchelmus in vita S. Ludgeri prod tur olim fuisse discipulus S. VVillibrordi; inde dicitur *custos* extitisse *Traiectensis Ecclesiæ, Vir miræ sanctitatis*. M.S. Fuld. salutat *Danei comitem, & cooperatorem verbi Dei, seruum Domini Marchelmum; & ipsum ex Anglorum genere à S. VVillibrordo à pueritia enutritum.*

Albricus nepos S. Gregorij & Vltraiectensis Episcopus. cap 8 & 9. In Chron. mag Belg.

Pag. 18. *Albricus in quo spes totius domus*. Hic vtiq; ex stirpe S. Gregorij, cui nomē splendoremq; retulit; ex aliquo fratrū ipsius Gregorij originē trahens. Nepos. n. in vita S. Ludgeri celebratur, & successor Gregorij. Vnde nesc o, q d scriptorib. gestorū Ecclesię Traiectēsis Episcoporū in mentē venerit, quādo in vtroq; falsi, Albericū ex Anglia oriundū, & diœcesis extitisse Eboracensis, tradiderūt Ludgero ipse quidē magnorū operū autor fuit; nec degener à S. Gregorij institutis, in propaganda apud Saxones & Frisios, Christi religione.

Ibidē *In Italia regali seruitio occupatus*. S Gregoriū demigrasse collegimus anno DCCLXXV. q̄a septuagenarius hic obiisse traditur. Idē confirmatur ex hac Albrici peregrinatione, quem probabile est, interfuisse anno DCCLXXIV. expeditioni Longobardicæ, qua Desiderius rex subactus; rediјsse sequenti anno, vt secundum Gregorij vaticinium, moriendi adesset.

Lambert. Hortens lib 1 Vltraiect Hist. Vltraiectēsis Ecclesiæ opulentia. 45 inter Epist S Bonifacij. B Gregorius potens etiam secundum sæculum Matt 26. Secularis potentiæ in Episcopis bonus vsus.

Regali seruitio. Emphaticū est: & ad iura clientelaria adposita vox. Quid ni? Magnus. n. Carolus dona Traiectensi sedi recens magnifica contulerat, & quo tutius habitaret, Regiam siue palatium cum vectigalib. Episcopo, Gregorio an Albrico attribuerat. Opes has fuisse magnas, Epistola S. Lulli testatur, cum Gregoriū hortatur; *vt in hac tēporali potestate & terrestri ditione, qua, autore Deo, tū vtebatur, Dominicæ sententiæ semper memor ageret. Regnū meum non est de hoc mundo.* Addit, & illi fuisse *tumultuosam ministrorū multitudinē*, eamq; nec artis militaris expertem. hoc porro negotium inisse Sanctum *occasione lucrandarum animarum, & pro studio multiplicius seruiendi Deo*. Sed & cautelam non tam Gregorio, quam nostri æui ambidextris Præsulibus subijcit necessariā, cum obstrepentis seruitij molestiam à clandestinis diuinarum scripturarum eloquijs iubet expelli, vitariq; sæcularis vitæ foueam, in qua plurimos miserabili ruina cernant ante ante se quotidie corruere.

RERVM

RERVM MEMORABILIVM IN COMMEMORATIONE B. BONIFACII ET GREGORII INDEX.

A.